

JINDŘICHOVICE POD SMRKEM

Kostel Nejsvětější Trojice

Stavebněhistorický průzkum

Ing. Miloslav Semerák
V Liberci, 10. října 2016

spolupráce:
Bohdan Semerák (zaměření, plánová příloha)
Mgr. Eliška Nová (archivní rešerše 2012)

Obsah:

1. Úvod	
1.1 Identifikační údaje	4
1.2 Anotace	5
1.3 Vstupní informace	6
2. Dějiny objektu , prameny, plány, ikonografie	
(Přiloženo samostatně, zpracováno v r.2012)	
3. Rozbor objektu	
3.1 Urbanistická situace	7
3.2 Stručná základní charakteristika objektu	7
3.3 Rozbor architektonického řešení kostela, vnější průčelí, fasády	8
3.4 Rozbor přízemí	9
3.5 Rozbor vestavěné empory	13
3.6 Rozbor severního patrového přístavku	13
3.7 Rozbor jižního schodišťového přístavku	14
3.8 Rozbor věže	14
3.9 Rozbor krovu a půdního prostoru	18
4. Stavební vývoj kostela	21
5. Hodnocení objektu	
5.1 Krajinotvorný a urbanistický význam stavby	23
5.2 Význam stavby z hlediska historické paměti místa	23
5.3 Architektonické hodnocení	24
5.4 Hodnocení z hlediska kvality dochovaných prvků	24
5.5 Památkové hodnocení	24
6. Hodnotné detaily a jejich soubory	
6.1 Tvar, půdorys a objemy	25
6.2 Vnější povrchové úpravy	25
6.3 Okenní výplně	25
6.4 Výplně dveřních otvorů	25
6.5 Vnitřní povrchové úpravy	26
6.6 Dřevěné prvky	26
6.7 Podlahy	26
6.8 Technologická vybavení	26
6.9 Vnitřní vybava	26

7. Závady

7.1 Závady funkčnosti objektu	27
7.2 Narušení celkového výrazu	29
7.3 Narušení zvláště hodnotného detailu	29
7.4 Narušení dispozice a komunikačních schémat	29

8. Náměty a doporučení dalšího postupu

8.1 Náměty k prohloubení dalšího poznání	31
8.2 Náměty k další péči o objekt	31

9 . Závěr	32
-----------------	----

10. Obrazová a plánová příloha

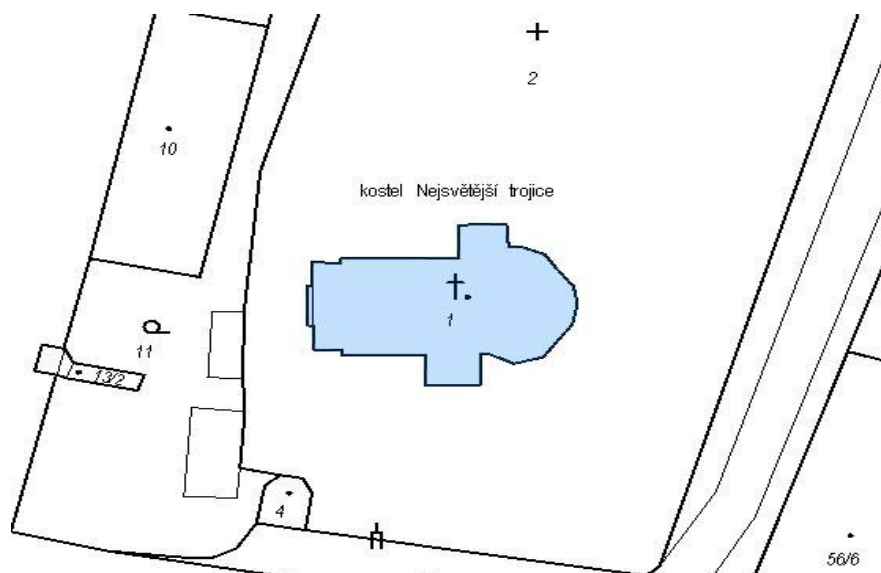
- 10. 1 Fotodokumentace
- 10. 2 Stavební vývoj
- 10. 3. Výkresová dokumentace současného stavu

1. Úvod

1.1 Identifikační údaje

Název objektu:	kostel Nejsvětější Trojice
Místo (obec) :	Jindřichovice pod Smrkem
Pozemek :	st.p.č. 1, katastrální území Jindřichovice pod Smrkem
Okres :	Liberec
Kraj :	Liberecký
Obec s rozšířenou působností:	Frýdlant
Rejstříkové číslo památky:	24418/5-4340
Poloha dle map. souřadnic :	N50°57'42.281 E15°15'0.997
Umístění :	v areálu ohrazeného hřbitova, v zástavbě centrální části obce
Majitel objektu:	obec Jindřichovice pod Smrkem

Současný katastrální snímek z evidence k.ú.Liberec

1.2 Anotace

Kostel nejsvětější Trojice v Jindřichovicích pod Smrkem je patrně středověkého původu. První dochovaná zmínka o něm je v matrice míšeňské diecéze z roku 1346. Tehdejší podoba kostela není v pramenech dochována jednoznačným popisem. Z povahy udržovacích prací zanesených v kostelních účtech lze usuzovat na jednolodní stavbu s věží krytou dřevěnou nástavbou a zastřešením. Zásadní přestavbou kostela v letech 1717-29 dostal kostel svoje současné rozměry. Stavební úpravy pak pokračovaly zejména úpravami interieru a dobudováním oltární architektury. Zastřešení věže bylo upraveno do současného stavu osmiboké cibule s lucernou v roce 1883. Co se týče stavebních substancí, se vývoj kostela tímto rokem uzavřel. Dále probíhaly již jen opravy a údržba v rámci dané konstrukční a tvarové podoby.

1.3 Úvodní poznámka k rozsahu a účelu předloženého stavebněhistorického průzkumu

Aktuálně předkládaný SHP navazuje na dílčí průzkum krovu nad lodí, zpracovaný v roce 2012 na základě objednávky tehdejšího vlastníka kostela, Římskokatolické farnosti v Jindřichovicích pod Smrkem. Tehdy se průzkum týkal pouze střešní části kostela, včetně konstrukce krovu, což bylo dáno prioritně zájmem farnosti. Ten byl směřován k opravě zastřešení kostela a opravě poruch v konstrukci krovu a stropu nad kostelní lodí. Součástí tehdejšího průzkumu však byla historická rešerše, ze které ve formálně doplněném a upraveném textu vycházím.

Nově byl průzkum dopracován do standardní podoby na žádost nového vlastníka kostela, kterým se stala obec Jindřichovice pod Smrkem.

Doplnění průzkumu bylo provedeno do standardní podoby podle doporučené metodiky NPÚ (dr. Macek). Do předkládaného paré průzkumu je tak vložena beze změny původní archívni rešerše Mgr. Elišky Nové z roku 2012, která neztrácí nic na své platnosti.

Z hlediska řazení kapitol je archívni rešerše uvedena v obsahu, v pořadí doporučeném metodikou SHP. Z hlediska adjustace je však vložena jako samostatná příloha s vlastním číslováním stránek.

Ostatní části průzkumu jsou přeformulovány a v přiměřeném rozsahu doplněny.

Doplněno bylo zejména stavebněhistorické hodnocení a průzkum hlavní lodi kostela, včetně varhanní empory, obou přízemních přístavků, obou patrových schodišťových přístavků při věži a samotné věže.

V tomto smyslu byla doplněna plánová příloha a rovněž fotodokumentace.

Tento předkládaný stavebněhistorický průzkum nanahrazuje závazná vyjádření příslušných památkových orgánů a organizací ve smyslu zákona č.20/1987 Sb v platném znění.

Práce je duševním vlastnictvím autorů.

2. Historická rešerše (přiložena samostatně)

3. Rozbor objektu

3.1 Urbanistická situace

Kostel se nachází v centrální části obce v prostoru převážně zatravněné plochy poměrně rozsáhlého hřbitova. Mírně svažité plocha hřbitova ve spádu od severu k jihu je vymezena ohradní zdí. Z ohraničené plochy jsou k pohřbívání v současnosti vymezeny především místa po obvodu hřbitova. Centrální část v bezprostředním sousedství kostela je udržována jako trávník. Kostel sám je umístěn blíže k jižnímu okraji hřbitova, kde je situován také hlavní vstup s uzavíratelnou kovovou bránou. Stavba kostela je tradičně orientována presbytářem k východu a věžním průčelím k západu. Podél jižní a východní strany pozemku vede místní komunikace. Pouze na západní straně navazuje ohrazený pozemek kostela na zástavbu centra obce. Jsou zde umístěny patrové hospodářské budovy. Sám kostel není výraznou krajinnou dominantou, ale svým umístěním tvoří základ urbanistického jádra obce. Součástí celku je i drobná stavba kaple vedle vstupu na hřbitov.

3.2 Základní charakteristika kostela

Kostel je koncipován jako jednolodní stavba s osově symetrickým uspořádáním půdorysu. Kostelní věž s bání přiléhá ke vstupnímu průčelí v osově poloze. V patě věže je umístěna předsíň západního vstupu. Po obou stranách věže jsou přibližně symetricky umístěné schodišťové patrové přístavky, kterými je umožněn přístup na varhanní emporu. Presbytář kostela na východní straně kostelní lodi je půdorysně koncipován jako trojlíst a má stejnou výšku jako hlavní loď. Hlavní sedlová střecha kostela s okrouhlým závěrem nad presbytářem má souvislý hřeben.

K hlavní lodi přiléhá od severní strany přízemní předsíň, původně snad sakristie, nyní jako vnitřní kaple bez samostatného vnějšího vstupu. Od jižní strany přiléhá k lodi přízemní přístavek původního bočního vstupu, nyní sloužící jako sakristie.

Vnitřní prostor obdélníkové lodi je v západní části opatřen varhanní emporou, která spočívá na třech masívních zděných sloupech se zaklenutím obloukovými překlady. Ty vytvářejí podklad pro plochou křížovou klenbu stropu takto vytvořeného podloubí pod emporou.

Varhanní empora je po stannách dále směrem do lodi rozšířena dřevěnými tribunami podél severní a jižní stěny symetricky. Empora má ještě po stranách centrálně umístěných varhan patrovou dřevěnou vestavbu přístupnou strmými dřevěnými schůdky z prostoru varhanní empory.

Vnitřní uspořádání hlavní lodi je celkem tradiční, s dvěma bloky dřevěných lavic na dřevěné společné podestě, se střední uličkou v ose lodi.

Presbytář je od hlavní lodi vymezen jednak změnou úrovně podlahy, která je o jeden stupeň vyvýšená, ale také zděnou mřížkou. Ta není v současnosti zachovaná po celé své původní délce předělu mezi lodí a presbytářem. Vnitřní prostor kostela tak vytváří dojem jednoho celku.

3.3 Rozbor architektonického řešení kostela

3.3.1. Půdorysné a tvarové řešení - Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, jedná se z hlediska půdorysného a objemového řešení o tradiční stavbu kostela venkovského typu. Od běžného řešení se odchyluje svým tvarovým řešením presbytáře. Použitím půdorysného konceptu trojlístu, bylo dosaženo vybudování prostornějšího kněžiště. Nutnost prostornějšího kněžiště se při přestavbě kostela jevila jako vhodný kompromis, jak získat vnitřní prostor pro vzrůstající počet účastníků bohoslužeb, ale jak zároveň vylepšit funkčnost kostela i z liturgického hlediska, bez nutnosti rozšiřovat hlavní loď. Rozměrný presbytář umožňoval vložení rozměrnějších bočních oltářů, což zřejmě v té době bylo znakem důležitosti a prestiže kostela. Tato okolnost souvisí s bohoslužebným řádem, kdy centrem bohoslužebného úkonu bylo historicky vázáno právě na oltáře.

Rozměrný presbytář umožnil také umístění několik řad chórových lavic, které jsou v jižní straně presbytáře dochovány.

3.3.2 Funkční uspořádání - Z hlediska organizace provozu kostela jsou pro sálové objekty důležité vstupní dveře, jejich počet a umístění. V jindřichovickém kostele byly pro lid v přízemí k dispozici dvoje dveře. Od západu pod věží a od jihu asi v první třetině boční stěny. Oba vstupy jsou opatřeny předsíní. Západní vchod pod věží má dvojkřídlové dveře, boční vstup v přístavku má jednokřídlové dveře. Vnitřní dveře z předsíně do lodi jsou v obou případech již dvoukřídlové.

Vstup na empory je řešen dvěma samostatnými točitými schodišti v patrových přístavcích po

bocích věže. Z hlediska plynulého vstupu a odchodu účastníků bohoslužeb byl tento provoz v kostele (s ohledem na tehdejší úroveň stavitelství) funkčně a přehledně vyřešen.

3.3.3 Vnitřní architektonické prvky – Z hlediska architektonické kompozice jsou uplatňovány celkem střídme nástroje tvarování a zdobení interieru. Plochý strop nad hlavní lodí má oblé tvarované fabiony založené na průběžné římse. Tím je hmotově oddělen od vnitřní plochy obvodových zdí průběžnou jednoduše tvarovanou linií. Vlastní strop není plasticky zdoben, má jen plošnou výmalbu. Strop nad presbytářem je členěn v přechodu na stěny falešnými klenbami nad okenními otvory. V tvarování kleneb je patrná snaha o uspokojivém vzhledovém účinku především v pohledu z lodi. Tvarování klenebních prvků i záklenků je podřízeno osvětlovací funkci, oproti tvarové čistotě geometrického řešení, které jinak u pravých kleneb musí vycházet z konstrukční tektoniky stavby.

Předěl hlavní lodi a presbytáře je řešen vítězným obloukem, který je posazen na hlavice konzolovitě vysazených z plochého zdiva. Pilastry jsou znázorněny jen výraznou malbou, která má napodobit bohaté tvarové členění nosných prvků klenby. Tento prvek je uplatněn i v členění oblé plochy stěny v presbytáři.

Vnitřní jednotné členění prostoru je podpořeno i tvarem a umístěním oken. Ta jsou v lodi i presbytáři tvarově i rozměrově sjednocena. Jedná se o jednoduše zasklená okna se segmentovým nadpražím a vykloněnými špaletami se šikmým parapetem. Do hlavní lodě je zasklení čiré, v presbytáři jsou figurativní vitráže zasklené do kovových rámců.

Z pohledu z lodě se uplatňuje zejména architektura oltářů a okenní vitráže, Varhanní empora a postranní tribuny jsou konstruovány z dřevěných prvků. Pohledově (z lodě) se uplatňují především vnější povrchy dřevěných plnostěnných zábradlí, které jsou zdobeny čtvercovým členěním v ploše jak plasticky, tak barevným zdůrazněním výraznějších akcentů. Do barvy je přizpůsobena i skříň varhan.

Severní přízemní přístavek je z masivního zdiva s klenutým stropem a četnými obvodovými výklenky, které mají samostatně klenutá nadpraží, která celkem nepravidelně navazují na klenbu stropu. Ze sakristie vychází také zaklenutý průraz pro přístup na kazatelnu, který byl řešen strmým schodištěm. V současnosti je schodiště denontováno. Jižní přístavek je prostá téměř čtvercová místnost se symetricky umístěným vnějším vstupem a osvětlením malými okny po obou volných stranách.

3.3.4 Vnější architektonické prvky -

Věžní průčelí – Hranatá věž přibližně čtvercového půdorysu je po výšce rozdělena do pěti polí rytou vodorovnou linkou, která má své viditelnější zpodobnění v pravouhlém dekoru hladkých lesen, které rámuji vnitřní plochy stříkané omítky. Toto dělení se skládá v každém patře stěny z vnitřního velkého obdélníku na výšku a dvou postranních úzkých obdélníků. Každý z obdélníků hrubé omítky je rámován hladkou lesenou, která je v místě křížení doplněna čtvrtkruhovým náběhem vnitřního pravého úhlu, rovněž v hladké omítce. Západní průčelí věže má v každém takto rozvrženém poli osově umístěný otvor s výplní. V přízemí jsou to dveře, které jako jediné jsou umístěny mírně excentricky (odchylka do 10 cm směrem k jihu) a bez plastické šambrány. Vyšší tři patra mají v ose osazena oválná okna v kamenném ostění, s částečně prosklenou výplní. V nejvyšším zvonovém patře jsou velká obdélníková okna s polokruhovým nadpražím, která jsou osazena v zalomeném cihelném ostění, s vnější omítkovou šambránou. Pouze parapet je těchto oken je kamenný. Fasáda věže je završena mnohonásobně tvarovanou podstřešní římsou, která má v místě nadpraží oken symetrické zalomení, což ve fasádě věže působí jako žádoucí dynamický prvek. Vlastní bání s lucernou a cibulí tvoří střechu v typickém barokním tvaru.

Fasády lodě a presbytáře – Omítková plocha je dělena (podobně jako na věži) rovněž jako rámování hrubých částí hladkými lesenami s čtvrtkruhovými náběhy. Rozdělení ploch je méně členité, na výšku stěny má dvě patra. Po obvodu je dělení rozvrženo tak, že v ose každého velkého omítkového pole v patře je okenní otvor, přičemž dvě úzká pole doplňují celkový rozvrh delších průčelí. Východní průčelí je doplněno jedním úzkým polem v ose. Kordonová podstřešní římsa je po celém obvodu kostela, vyjma západní štítové průčelí. Jediným plastickým doplňkem fasády jsou oblé stříšky v nadpraží hlavních oken. Zdobným prvkem kolem oken jsou také „ušičky“ ve tvaru leseny v úrovni paty nadpraží okna. Zajímavostí je, že u všech oken jsou tyto ozdoby symetrické v dvojici, pouze u západního okna severního průčelí jedna tato ozdoba chybí.

Současná úprava fasády pochází pravděpodobně z konce 19. století. Pod vrchní vrstvou nyní opadané omítky je na několika místech odhalena starší hladká omítka v šedém odstínu, zdobená malovaným kvádrováním světlejším odstínem. V jakém rozsahu se tato starší úprava dochovala, a jaké je její stáří může prokázat jen podrobnější restaurátorský průzkum.

3.4 Rozbor přízemí

3.4.1. Hlavní loď – obélníková hlavní loď je při západní straně kryta klenutou síní pod emporou. Podlaha v tomto prostoru je v místě osově zádlažby uličky procházející od vstupu k oltáři provedena z betonové dlažby, šachovnicového vzoru. Postranní části podlah jsou opatřeny hrubě zatřeným betonem. Důvodem je patrně doplnění podlahy po odstranění části lavic pod emporou. Zbytek plochy lodi je osazen dřevěnými dlouhými lavicemi na dřevěné podestě. Lavice jsou v obvyklém provedení s integrovanými klekátky a opěráky osazené průběžnými úzkými pultíky. Po severní straně je osazen lavicový monoblok, v jižní části je blok lavic přerušen kolmou uličkou k bočnímu vchodu. Mezi lavicemi jsou osazeny sloupové podpěry bočních tribun, které mají mírně kónické proměnné profily. Od podlahy se mírně rozšiřují. Podlaha lodi je zakončena půdorysně obloukovým kamenným stupněm, který navazuje na vyvýšenou dlažbu kněžiště. Stěny lodi jsou opatřeny hladkými omítkami s patrným poškozením vlhkostí v přízemních partiích. Omítka zde byla nejspíš opakovaně opravována. Tomu odpovídá i barevné řešení soklu, který má současnou šedou neutrální barvu do výšky asi 120 cm nad podlahu po celém obvodu lodi. Výmalba stěn hlavní lodi je jinak ve světlém nažloutlém tónu, části dveřních ostění jsou v bílé barvě. Plochý strop je pokryt geometrickými obrazci s různě vzorovanými ornamenty. Je malován sytými barvami.

3.4.2 Presbytář - Současný rozvrh kněžiště odpovídá pokoncilové liturgii, s centrálním obětním stolem na vyvýšené dřevěné podestě (o dva stupně), při zachování pozice původních oltářů. Původní hlavní oltář i oba boční oltáře zůstaly zachovány ve své poloze z doby instalace. Podlaha presbytáře je pokryta keramickou dlažbou v kombinaci černých malých čtverců na koso v pravoúhlém kladu světlých čtvercových dlaždic se zkosenými rohy. V jižní části presbytáře jsou umístěny čtyři řady chórových lavic, uspořádaných do oblouku. Řady za sebou jsou schodovitě uspořádány, takže zadní řada má z vyvýšené polohy nerušený rozhled přes řady předchozí. Stěny presbytáře jsou členěny svislými barevně odlišenými pilastry v místě podpěr falešné klenby stropu. Tyto pilastry jsou plasticky odlišeny na tloušťku asi 3 cm přiházené omítky na šířku pilastru až do výšky plastické hlavice, rovněž provedené profilováním omítky. Výmalba stěn je v žluté barvě, s vysrávkami ploch v modrošedém odstínu pod okny. Strop je malován ve výrazné modři, s doplněním geometrického dekoru v

symetricky rozvržených plochách.

3.4.3. Vstupní předsíň v patě věže – Obdélníková předsíň opatřená betonovou dlažbou ve vzoru šachovnice. Stěny z hladké omítky, bílý vápenný nátěr. Strop rovný, dřevěný, z prken překrývaných lištami. Ve dveřním otvoru do lodi je zachován kamenný vyšlapaný práh.

3.4.4 Severní přístavek – Původně zřejmě sakristie, se samostatným vchodem na severní stranu. Tento vnější vstup s klenutým nadpražím je v současnosti zazděný, ponecháno bylo malé větrací okénko cca 20/20 cm. Nevelký vnitřní prostor je co se týče podlahy výškově rozdělen kamenným zaobleným stupněm, jehož křivost zhruba odpovídá vnějšímu poloměru otevírání vstupního dveřního křídla dveří z presbytáře. Vyvýšená část je zadlážděna kameninovou vzorovanou dlažbou. Ve výšce cca 15 cm nad podlahou dělicí zdi mezi lodí a sakristií je spodní hrana šikmého průchodu schodiště na kazatelnu v lodi. Průchozí zaklenutý koridor je v současnosti bez osazení dřevěnými stupni, je tím nefunkční. V západní zdi přístavku je výklenek zaklenutý segmentovou klenbou, v současnosti prázdný. K severní zdi je přistavena mensa s tabernakulem, patrně části nějaké nepůvodní oltářní architektury, sloužící jako oltář boční kaple. Zbytek prostoru je zastavěn lavicemi. Stěny jsou opatřeny hladkou omítkou, v ploše poškozenou vlhkostí se solnými výkvěty do výšky cca 2 m. Výmalba hladkých stěn je provedena v kombinaci žluté a bílé malby, značně poškozená.

3.4.5 Jižní přístavek - původně patrně krytá předsíň bočního vstupu. V současnosti používaná jako sakristie. Vnější vstup je obdélníkovými jednokřídlými dveřmi v kamenném ostění jižní stěny přístavku, vnitřní šambrána vykloněná. Nika je kryta segmentovým klenutým nadpražím. Prostor přibližně čtvercového půdorysu je osvětlen z východní i západní strany dřevěnými okny s jednoduchým zasklením. Okna mají obloukovou vrchní část tvarovanou dle klenby okenního otvoru. Východní okno má zasklení vrchních křídel do šestiúhelníkové olověné kostry pomocí šestiúhelníkových skel (tvar medová plástev). Podlaha přístavku je o schodišťový stupeň snížena oproti úrovni podlahy hlavní lodi. Podlaha je provedena z kletované cementové hmoty. Vnitřní hladké omítky jsou opatřeny výmalbou ve světle žlutém tónu. Prostor je opatřen plochým omítaným stropem.

3.5 Rozbor varhanní empory a postranních tribun v lodi kostela – varhanní empora, (kruchta, nebo také kůr) je umístěna v západní části kostelní lodě, což je nejobvyklejší místo umístění v jednolodních kostelích. Empora spočívá na masivní tříobloukové zděné arkádě založené v kostelní lodi. Vlastní podlaha, zábradlí a další konstrukční prvky, jakožto i řady lavic jsou dřevěné. Na emporu navazují po obou stranách dřevěné balkony (tribuny) s lavicemi, takže celek vytváří půdorys pravoúhlého písmene „U“. Postranní tribuny jsou zčásti neseny podezděním, ale vysunuté konce jsou podepřeny dvěma nosnými, poměrně subtilními dřevěnými sloupy. tribuny jsou svojí podlahou a tím i úrovní vrchní hrany dřevěného zábradlí trochu zapuštěny níže pod úroveň empory. Je to řešení praktické, z důvodu lepší viditelnosti pro osoby na empoře přes hlavy osob v prvních řadách na tribuně. Řady lavic na tribuně jsou stupňovitě uspořádány od nejnižší polohy u zábradlí k nejvyšší řadě podél zdi kostela, s kostelními okny v zádech. Při západní zdi kostela jsou na empoře umístěny varhany s předsunutým hracím pultem. Po obou stranách varhan jsou na empoře vestavěny ještě patrové balkony přístupné postranními dřevěnými schodišti, které ještě zvyšují možnou kapacitu účastníků bohoslužeb. Od zděné spodní stavby, tedy od podlahy empory výš se vesměs jedná o dřevěné konstrukce. Podlaha empory i tribun je z dřevěných falcovaných prken. Řady lavic jsou jednoduše konstruované masivní truhlářské výrobky bez zdobení a barevných nátěrů. Plnostěnné dřevěné zábradlí je z vnější strany zdobeno zdobnými lištami do tvaru barevně odlišených čtverců, které jsou doplněny dřevořezbou ve tvaru stylizovaného květu umístěnou ve středu záramovaného čtverce. Řezané části zdobení čela balkonu jsou zlacené, podklad je opatřen šedomodrým nátěrem. Stejně barevné a tvarové řešení je použito i u bočních patrových nástaveb empory. Vstup na emporu je možný symetricky umístěnými dveřními otvory ze schodišťových přístavků po stranách věže. Oba vstupy jsou uzavíratelné jednokřídlovými dřevěnými svlakovými dveřmi umístěnými ze strany podesty schodiště.

3.6 Jižní schodišťový přístavek věže – Jedná se o zděný čtvercový přístavek, ve kterém je vytvořen kruhový půdorys (válcový prostor) pro umístění točitého vřetenového schodiště s dřevěnou fošnovou podestou v úrovni varhanní empory. Z tohoto přístavku je klenutým průchodem ve štitové zdi kostela umožněn vstup na

emporu. Přístavek je z úrovně terénu při věži přístupný dřevěnými jednokřídlými dveřmi v cihelném zalomeném ostění. Přízemí schodiště je opatřeno cihelnou dlažbou a úroveň podlahy je vlivem sklonitosti vnějšího terénu 99 cm pod úrovní prahu hlavního vstupu pod věží. Vnitřní pravotočivé spirálové schodiště je sestaveno z dřevěných stupňů osazovaných na centrální vřeteno, které je vytaženo v patře jako opora dřevěného zábradlí podesty. Nástupní schod se půdorysně kryje s výstupním schodem, na který navazuje dřevěná podesta v úrovni varhanní empory. Vnitřní prostor je zastropen dřevěným prkenným stropem s přeložením spar dřevěnými latěmi. Přirozené osvětlení a větrání schodiště je zabezpečeno jednoduchým dřevěným okénkem s dvoukřídlým členěním. Nadpraží okna je těsně pod stropem schodišťového prostoru. Přístavek je zakryt jednoduchou valbovou střechou velkého spádu na jednoduše bedněném krůvku. Svislé stěny jsou opatřeny nerovnou omítkou s výmalbou vápennou barvou.

3.7 Severní schodišťový přístavek – vnitřní dispozice a účel přístavku je stejný jako u přístavku jižního. Rovněž materiálové provedení je stejné. Rozdíl je v konfiguraci a výškových poměrech točitého schodiště. Výšková úroveň spodní podlahy přístavku je vlivem sklonitosti terénu umístěna do vyšší polohy. Vnitřní točité schodiště je přerušeno po devíti stupních podestou, ze které je nástup do chodby schodiště v průchodu do věže. Točité schodiště dále pokračuje až na patrovou podestu v úrovni varhanní empory. Vstup na varhanní emporu je řešen zkoseným průchodem štítovou zdí, protože asymetrické umístění podesty vzhledem k ose kostela by při kolmém průchodu neumožnilo symetrické řešení dispozice půdorysu varhanní empory. Zastřešení přístavku je tvarově stejné, jako u jižního, ale spád střech je trochu menší.

3.8 Rozbor stavebních prvků věže

3.8.1 Přízemí věže zahrnuje vstupní předsíň (viz část 3.4.3), která je opatřena hladkou omítkou a dřevěným stropem. Do předsíně je z úrovně upraveného terénu vstup zajištěn pomocí předsazeného třístranného schodiště o třech stupních, které je sestaveno z žulových bloků. Sestava stupňů je v současnosti vlivem povětrnosti tvarově rozvrácená. Vlastní vstup do věže je možný průchodem z mezipodesty

točitého schodiště severního schodišťového přístavku. Zde je ve výšce +1.73 m (vztaženo k úrovni podlahy vstupní předsíně věže) spodní hrana klenutého vstupu do věže. Průchod severní zdi věže má podobu stoupající klenuté chodby a je opatřen několika rozměrnými schody s dřevěnými stupnicemi, které vyrovnávají výšku do patra nad prostorem nad podhledem vstupní předsíně.

Zatímco klenba průchodu je přibližně polokruhová, nadpraží při vnitřním líci stěny průchodu je tvarováno do segmentového tvaru. Pod poškozenou omítkou se objevuje cihelné zdivo. Zda je to pouze úprava související s osazením dveří zárubně, nebo zcela nově koncipovaný vstup do věže oproti staršímu řešení, není možné jednoznačně určit.

3.8.2 Věžní patro +2.680 je téměř čtvercová místnost, jejíž stěny jsou opatřeny hrubě zatřenou omítkou s bílým vápenným nátěrem. Zastropení prostoru je provedeno dřevěným trámovým stropem s viditelnými trámy. Jedná se o trámy kladené v severojižním směru opatřené falcovanými prkny, které tvoří podlahu vyššího patra. Prostor v současnosti slouží k umístění ventilátoru a vzduchového potrubí pro varhany. Hranaté potrubí je umístěno při zemi a k varhanám je vedeno šikmo průrazem v kamenné východní zdi věže. Vstup do patra je od severu, opatřen svlakovými dveřmi. Při jižní stěně je umístěno dvakrát zalomené dřevěné schodnicové schodiště s tyčovým zábradlím ze dřeva. V úrovni uložení stropních trámů je ve zdi vytvořen ozub po obvodu věže, kterým se mění tloušťka obvodových stěn věže. Šířka ozubu je nepravidelná (nad ozubem je již zdivo bez omítky) a pohybuje se od 12 do 16 cm .

3.8.3 Věžní patro +5,030 – Podlaha dřevěná na trámech, vnitřní stěny bez omítky, provedeny z lomového kamene. Materiál kamene lze přibližně zařadit do skupiny místních metamorfovaných svorů, ortorul a fylitických břidlic, snad i v kombinaci s drobnějšími úlomky žuly. Jedná se vesměs o hůře opracovatelné horniny malé nasákavosti a dobré odolnosti proti zvětrávání. Zdivo je sestaveno z bloků velikosti do 40 cm, jak plochých tak oblých. Ve východní stěně je okrouhlá nika s nezačištěnými okraji a zadní cihelnou stěnou. Vznikla jednostranným částečným zazděním oválného otvoru v kamenném zdivu. Zazdění je provedeno ze strany loď kostela pálenými cihlami na běhounovou vazbu. Účel původního otvoru není zcela jasný. Mohlo by se jednat o pozůstatky vlezu na půdu z doby před zvýšením stropu kostela ze začátku 18.století. Výška by tomu odpovídala. Poloha spodní hrany vlezu

je nad úrovní nadezděné římsy dochované ve štítové zdi ze strany empory. V západní stěně tohoto věžního patra je okno. Jedná se o hranatou okenní niku s klenutým cihelným překladem, nejspíš dodatečně provedeným do původního kamenného zdiva. Nasvědčují tomu i nepravidelné dozdivky bočních špalet. V otvoru je umístěno oválné dřevěné okno do oválného kamenného ostění na fasádě. Parapet okenního otvoru je v úrovni podlahy. Do vrchního patra vede zalomené dřevěné schodnicové schodiště uložené na dvou bedněných předstupních. V rozích severní zdi jsou bedněné zákryty pro pohyb závaží věžních hodin,

3.8.4 Věžní patro +8,180 je patrem v úrovni podlahy půdy. Ta je přístupná dveřním klenutým otvorem, který je začištěn cihelným zdivem. Spodní hrana vstupu na půdu je poněkud vyvýšená nad úroveň dřevěné podlahy věžového patra. Toto patro je také opatřeno oválným oknem v otvoru do západní zdi věže. Nadpraží okna je provedeno cihelnou klenbou. Ta byla původně opatřena omítkou, v současnosti již jen místy dochovanou. Parapet okna je z režného kamenného zdiva, asi ve výšce 60 cm, nad podlahou patra. V podlaze patra jsou instalovány dřevěné průchodky provazů ke zvonům, které sem dosahují. Při severní stěně věže je umístěna na celou výšku patra dřevěná celostěnová bedněná svlaková skříň, ve které byly umístěny věžní hodiny. Hodinový stroj zde v současnosti není, zbyla pouze ochranná, zčásti prosklená skříňka a zbytky rozvodů. Při jižní stěně je podobně jako ve spodních patrech umístěno strmé dřevěné schodnicové schodiště pro přístup do vyššího patra.

3.8.5 Věžní patro +11.450 . Konstrukce podlahy i charakter obvodového zdiva je obdobný jako ve spodních patrech, původně opatřenou. Druh obvodového zdiva je prakticky nezměněn, tj kamenné zdivo bez omítky. Odlišnost lze pozorovat ve skladbě zdících kamenů. Ploché tvary převládají, ubývá větších kamenných bloků. Ve zdivu jsou dobře rozeznatelné otvory po zazdění kulatině bez rozměrové vazby na současné rozmístění věžních pater. To je nejčastěji interpretováno jako pozůstatek kotvení dřevěného lešení z doby výstavby. Ve východní části lze rozeznat také dvojici hranatých hlubokých otvorů (cca 15/15 cm), přibližně v ose stěny. Ty vznikly již při zdění, protože jsou opatřeny kamennými překlady bez narušení zdící vazby. Podle absence tvarované zalévací malty v nich pravděpodobně nebyly zazděny hranaté profily, ale jednalo se o předem připravené otvory zatím nejasného účelu. Ve východní stěně pod stropem se nachází omítkou začištěná zazdívka většího pravoúhlého otvoru. Jedná se pravděpodobně o zazděné okno ve věži z doby před poslední přestavbou a

zvýšení zdiva věže. Poloha odpovídá dochovanému ostění, které je viditelné z opačného líce stěny tedy z prostoru půdy. Při severní stěně je na celou výšku patra provedeno zabetonování nad prostorem hodinové skříně spodního patra. Patro je osvětleno oknem v západní stěně, které má stejné rozměry i úpravu ostění jako předcházející dvě. Parapet okna je však ve výšce cca 1,65 m nad podlahou a je začištěn cihelnou vyzdívkou. Ve výšce 2,20 m nad podlahou je patrný odskok v tloušťce zdiva po celém obvodu. Při jižní stěně je umístěno strmé schodiště do vyššího zvonového patra.

3.8.6 Zvonové patro (+14,860) je díky odskoku v tloušťce stěn plošně největší ze všech věžních pater. Konstrukce podlahy pod patrem má také z důvodu vyššího zatížení masivnější trémovou konstrukci. Pod hlavami nosných trámů je navíc provléknut podél jižní a severní stěny přídatný trám, do kterého je pomocí ocelových závlaček z ocelové kulatiny kotvena konstrukce krovu bání, která dosedá v úrovni stropu na obvodové zdivo zvonového patra. Vlastní zvonové patro je již ve větší míře provedeno z cihelného zdiva, soudě podle částí cihelné vazby obnažené ve více místech pod opadanou omítkou. Nadále se uplatňuje i kamenné zdivo, zřejmě zejména v jádru zděného profilu, ale i na povrchu hlubokých špalet, jak je patrné z míst, kde je poškozená omítka. Jak už bylo uvedeno, patro je opatřeno hladkou omítkou. Do všech čtyř stran jsou vybudována vysoká okna s půlkruhovými klenutými oblouky. Z omítkoviny jsou tvarovány i vnější šambrány kolem vnějšího obvodu okenního ostění, které ale jsou povrchově zpracovány tak, aby budily zdání kamenného ostění. Z kamene je proveden pouze předsazený a střídavě tvarovaný parapet oken. Jako materiál parapetu je použita jemnozrnnější žula (granodiorit), zřejmě z místních zdrojů. Parapety oken nejsou stejně vysoké, z dálkového pohledu tyto rozdíly nejsou postřehnutelné. Okna jsou osazena dřevěnými svlakovými dvoukřídlými okenicemi opatřenými menšími rámečky se zasklením, nebo s žaluziemi. Z vnější strany jsou na jižní a východní straně umístěny rozměrné hodinové ciferníky. Ty jsou provedeny z černě natíraného dřeva se zlatými čísly. Na podlaze patra spočívá novodobější (počátek 20. století) příhradová ocelová konstrukce zvonové stolice. Ta je provedena z ocelových válcovaných profilů, výška konstrukce 2,80 m. Rovněž zvonové závěsy jsou ocelové. Na stolici jsou zavěšeny dva zvony. Ten větší je historický, z 16. století druhotně umístěný. Ten mladší a menší je dle letopočtu z r. 1924. Oba zvony jsou zavěšeny ve funkční poloze, na ramenech osazeny provazy. Přes značnou korozi

materiálu, nejví zvonová stolice viditelné znaky vážnějšího konstrukčního poškození. Ve vrchní části okenic v jižním okně jsou umístěny dva cimbály na odbíjení věžních hodin, v současnosti jsou nefunkční. Ze spodního patra sem jsou přivedeny části hřídelí náhonu ciferníků s převody ozubenými koly. Další části se tu volně povalují.

3.8.7 Zastřešení věže - Střecha věže je tvarově provedena jako osmiboká bání s lucernou, která je kryta vrchní osmibokou cibulí a na vrcholu osazená strmým osibokým jehlanem s koulí na hrotnici, zakončená křížem. Plán pro realizaci nové střechy z r. 1882 (uveden v archívni rešerši) se odlišuje od dochovaného skutečného tvaru spodní cibule. Rozdělení osmiboké zakřivené plochy v plánu je zcela pravidelně (rovnostranně) symetrické, zatímco stávající věž má dělení sice symetrické, ale nepravidelné. To však nic nemění na konstrukčním principu věže. Krov věžní střechy je založen na hvězdicovém osmibokém roštu posazeném na koruně zdiva věže. Na roštu je založeno osm stojek, které procházejí vnitřkem bání a v podobě sloupků lucerny až k menšímu hvězdicovému roštu v úrovni paty vrchní cibule. Zde je osazen další rošt, na kterém spočívají šikmé vzpěry vrchní jehlanovité střechy a hrotnice. Tvar bání je vymodelován dřevěnými ramenaty podporovanými vzpěrami a trámovými věnci. Celá konstrukce je kotvena pomocí ocelových táhel do podlahového roštu pod zvonovou stolicí. Vlez do krovu věže je možný jen představitelným žebříkem. Není zde vybudována stabilní přístupová cesta, Do lucerny vede trojúhelníkový průlez. V současné době bez horního deklu.

Současný stav krovu je uspokojující, stejně jako bednění. Vrchní krytina z pozinkovaného falcovaného plechu má zčásti oloupaný ochranný nátěr. Odhaduji, že tloušťka plechu je silnější, než je současný normalizovaný plech FeZn (0,63 mm). Pro stísněnost povrchu jsem se nedostal až do špice hrotnice ke zhodnocení jejího stavu. Podle nachýlení vrchního kříže však odhaduji možné poškození hnilobou v přechodu vrcholu jehlanové špice střechy.

3.9 Rozbor krovu a půdního prostoru

3.9.1. Půdní prostor je přístupný z patra věže v úrovni +8,180 excentricky umístěným dveřním otvorem. Výstřednost otvoru je dána především existencí osově umístěného masivního dřevěného táhla v těsném sousedství zdi průchodu na půdu. Vchod je opatřen ze strany půdy dveřmi v trámové masivní zárubni. Dveřní křídlo má po obvodu polodrážku. Ten je vytvořen ustoupením jedné ze dvou vrstev širokých prken, ze kterých je křídlo sestaveno. Je zde čitelný záměr zvýšené odolnosti dveří proti vniknutí, ale také zejména proti šíření požáru. Půdní prostor je vymezen konstrukcí krovu a na straně západní je to zdivo věže a štítu. Na věži je patrný otisk původního tvaru střechy z doby před přestavbou počátkem 18.století. Ve špičce krovu je i patrný obrys staršího, nyní již zazděného okna do věže. Na zdivu věže je pak ze strany půdy dobře zachované původní ryté kvádrování nároží věže. Podlaha půdy je opatřena hliněnou mazanicí na podkladu z dřevěných fošen. Důvodem použití hliněné mazanice byla nutnost zvýšit požární odolnost stropu proti prohoření.

3.9.2 Dřevěný krov sedlové zřechy s laločnatým zakončením nad presbytářem je proveden jako dřevěná vázaná konstrukce z důsledně hraněných dřev spojovaných výhradně s použitím dřevěných doplňků. Na věšáku vazby nad presbytářem je dlátem vytesán letopočet 1717, pod ním nápis štětcem 1729. Považuji za téměř jisté, že současná podoba krovu pochází z této doby. Ke vztyčení nového krovu zřejmě došlo v souvislosti se zvýšením loďe při barokní přestavbě kostela. Barokizující přestavba je prameny udávána po r. 1715. Základní nosnou jednotkou krovu kostela v Jindřichovicích je vzpěradlová plná vazba. Tato plná vazba se skládá z vazného trámu napříč rozpětím krovu a dvou symetrických vzpěr, na kterých je zavěšen střední věšák. Tato konstrukce je ve stejné svislé rovině provázána s hambalkovou stolicí se dvěma symetrickými sloupy. Sloupy stolice jsou rovněž posazeny na vazném trámu stejné plné vazby. Na středním věšáku je pomocí dřevěného táhla (provedeno z tvrdého listnatého dřeva) uprostřed svého rozpětí zavěšen vazný trám. Tím je vytvořena prutová nosná soustava, ve které jsou redukována ohybová namáhání vazného trámů a tím i jeho průhyb. Vnitřní síly jsou pomocí přesně provedených tesařských spojů přenášeny formou osového tahu nebo tlaku. Právě základní tesařské spoje takto koncipovaného systému v našem případě paty vzpěr a paty krokví, jsou detaily, které jsou nejvíce zranitelné při zatékání do krovu. Zde v Jindřichovickém kostele jsou navíc

zmíněné detaily obezděny cihelným zdívem a zakryty hlinitou mazaninou. Při zatečení dochází v takto zakrytém dřevu k dlouhodobějšímu vystavení vlhkosti, než když je detail obnažený a omýván vzduchem.

Plné vazby jsou prostřídány vazbami jalovými, tady bez sloupků, vzpěr a věšáků. Jalová vazba sestává z párové krokve vytvářející na vazném trámu nosný trojúhelník. Dvěma středními vodorovnými příčkami (hambalkovými trámy) je tato vazba po výšce vyztužena. Spodní hambalek je navíc podporován podélnou vaznicí. Zde, v Jindřichovicích je vaznice dvojitá. Nosný a stabilitní systém dřevěné vazby krovu je založen na spolupůsobení vzpěradlových plných vazeb a hambalkových jalových vazeb. Toto podélné nosné propojení zajišťoval zejména páteří trám v úrovni podlahy půdy a doplňkově také podélné příčníky v úrovni spodního a horního hambalku.

Páteří trám měl za úkol přenášet svislé síly od průhybu vazných trámů jalových vazeb do příslušné sousední plné vazby. Tento podélný trám vynáší pomocí dřevěných tažených závlaček jednotlivé vazné trámy příčných vazeb krovu.

Vrchní podélné trámy v kombinaci s podélnými diagonálami (ondřejskými kříži) zajišťovaly tuhost a odolnost proti vnějším horizontálním silám. Tato prostorová příhradová konstrukce také pomáhá vyrovnávat disproporce v nosné schopnosti jednotlivých vazeb. Tyto nepoměrnosti mohou vznikat jednak vloženými imperfekcemi při montáži, nerovnoměrným pohybem při sesychání dřeva, ale také při vnějším poškození a tím i snížení nosné schopnosti některé z plných vazeb.

Tesařské spoje -Smykem namáhané spoje jsou čepovány kolíky. Tahem výrazně namáhané spoje jsou zajištěny táhlovými čepy s dřevěnými kolmými závlačkami. Běžné tažené spoje (závěsy trámů) jsou řešeny dřevěnými čepy s rozštěpeným klínovitým dřikem, opatřeným rozšířením na konci. Tento čep je rozepřen a zajištěn vražením dřevěného klínu mezi nožky s ozubem. Oba detaily jsou pozoruhodným dokladem tesařského řemesla z doby, kdy ocelové výrobky ještě nebyly pro svoji nedostupnost a cenu běžně používány.

Materiál dřevěného krovu je na většině vazby v dobrém stavu. Stářím konstrukce došlo přirozeně k dotvarování a mírné deformaci tvaru. Při zatékání do krovu došlo k poškození zejména částí pozednic a vazných trámů, které jsou zazděny. Jalová vazba nad presbytářem byla ve své jižní části opravena. V souvislosti s tím došlo k vylomení části římsy. Cihelná vazba římsy byla při deformaci spojené s hnilobou zazděných dřevěných prvků narušeno, stabilita zdiva nebyla po odkrývání a opravě pozednic

řešena. Důsledkem bylo, že se převislé zdivo se vylomilo. Náznak podobného procesu je pozorovatelný také v severní části stejných vazeb. Na obvodu je prasklina ve zdivu, jako důsledek rozpěrného tlaku povolených částí vazby krovu.

3.9.3 Střešní krytina hlavní střechy nad kostelní lodí je provedena z azbestocementových šablon na dřevěném bednění. Krytina není v dobrém stavu. Většina šablon je na hraně své životnosti. Při hnaném dešti místy zatéká. Netěsnosti se zpravidla projevují při mimořádných podmínkách (sníh, tání, vítr). Jednou z příčin je neobvyklé tvarování střechy nad presbytářem, které nebylo důsledně tvarově dořešeno při instalaci bednění během poslední změny typu krytiny.

V ploše presbytáře tak vznikají části střechy s nedostatečným spádem, kde je zvýšené riziko netěsnosti. Tím, že nainsatalované bednění neumožnilo plynule tvořit přechody v tvarech střechy (což předchozí laťování zvládalo) vznikly ostré přechody, které byly v krytině překryty plechovými pásy. V detailu těchto „nároží“ nebylo provedeno podložení s vodní drážkou, takže pod plech může podtékat.

4. Stavební vývoj kostela

Písemné doklady o kostele v Jindřichovicích zachycují jeho existenci již v r. 1346. Dosud známé historické prameny neříkají nic určitého o podobě tohoto středověkého kostela. Příkladím se k současnému náhledu (Výsledky operativního průzkumu NPÚ Liberec, I. Peřina, 2011), že původ stavby může být pozdně středověký. Ani v zápise z r. 1579 není zmínka o velikosti a bližší podobě kostela. Písemné doklady z první půle 17. století již dokládají kostel s věží a sakristií. Do současné podoby byl kostel přestavěn v roce 1717-18, což jest doloženo prameny. Pro tuto přestavbu lze nalézt i doplňující důkazy v podobě stavebních prvků, které se zachovaly z doby před přestavbou. Jedná se zejména o zadržané okénko východní stěny věže a otisk původního tvaru krovu na stávající věži (popsané v kapitole 3 SHP). Předpokládám tedy, že do roku 1717 zde stála věž v současném půdorysu a kostelní loď nynější šířky, se sakristií na severní straně. Délku kostela, ani tvar a velikost presbytáře nelze určit. Stejně tak nelze s jistotou říci, jaký tvar zastřešení měla věž. Z některých zmínek v kostelních účtech by se mohlo jednat o dřevěnou nástavbu, podobně jako má nedaleký kostel v Ludvíkovicích pod Smrkem. Přestavbou v roce 1717 byla zvýšena výška kostelní lodi a dostavěn presbytář. Rok vzniku krovu je uveden na sloupu vyrytými číslicemi 1717, což bylo ověřeno dendrochronologickým rozborem provedeným v r. 2012 NPÚ v Liberci. Dřevěná nástavba věže byla dle farních účtů ubourána později, v roce 1729. Letopočet je namalován na svislém středním táhlu v krovu (viz fotodokumentace). V té době již stála i jižní předsíň, neboť v kostelních účtech je zaznamenána její oprava. Hlavní věž dostala cibulovitou věž. Nejednalo se snad ještě o současnou podobu věžní střechy. Ta pochází ve své podobě s lucernou a vrchní cibulkou nejspíš až z roku 1882. Jednodušší tvar věžní střechy před rokem 1882 předpokládám z následujícího důvodu. Z konce 19. století jsou dochovány a v archívni rešerši (část 2 SHP) uvedeny variantní návrhy řešení kostelní střechy formou celobedněné střechy ve tvaru osmibokého zvonu, popřípadě návrh osmiboké otevřené lucerny s cibulí s náběhy (sukénka) na římsu věže. Tyto jednoduché varianty by snad nebyly předkládány, pokud by již v té době existovala složitější a reprezentativnější střecha věže. Zajímavá je otázka použitých střešních krytin. Prvotním materiálem byly dřevěné šindele, které bývaly natírány červenou barvou (doloženo kostelními účty). Potíže byly trvale se zatékáním do presbytáře. Proto byl presbytář koncem 19. století přednostně pokryt taškami, kostelní loď následovala o několik let později. Z té doby pochází ještě záznam z větší opravy věže po úderu blesku r. 1893, kdy byl následně osazen bleskosvod. Letopočet oprav střech kolem věže

po úderu bleskem je zaznamenán tužkou na dřevěném podhledu jižního schodišťového přístavku. Výraznější záznam je uveden v omítce vstupu na půdu. Zde je vrytý letopočet 1893, včetně (patrně) podpisu.

Zásadnější oprava omítky kostela byla proběhla v r.1906. Elektroinstalace byla provedena v r. 1912. Od té doby probíhaly již jen udržovací práce.

5. Celkové hodnocení objektu kostela

5.1. Krajinotvorný a urbanistický význam stavby

Svojí polohou v ohrazeném areálu hřbitova bez přítomnosti konkurenční zástavby v těsnější blízkosti, je kostel výrazným urbanistickým prvkem. Určuje nejen siluetu pohledového panoramatu v oblasti centra obce, ale má také svým umístěním přirozenou ambici stát se centrem shromažďování osob. Již z důvodu svého typologického zařazení a původního bohoslužebného určení je přirozené, že tento prostor je důležitý spíše pro kulturní příležitosti, popřípadě intimnější společenská setkání při rodinných nebo komunitních obřadech či slavnostech, které vycházejí z křesťanských kořenů a zvyklostí naší společnosti.

5.2 Význam stavby z hlediska historické paměti oblasti

Jako každá dochovaná stavba s doloženou historií, je i jindřichovický kostel důležitým dokladem tradice a vývoje osídlení. Pro obec o to důležitější, že se na základě posledních historických rozborů dokládá přítomnost trvalého osídlení a významu obce v jednom místě od 14.století. Z hlediska historického vývoje v posledním století jsou v kostele zachovány stopy hmotné kultury obyvatel jiné jazykové kultury z doby před výměnou obyvatelstva po druhé světové válce. Vlivem časového odstupu je v současnosti již pro většinu místních obyvatel možné přijmout smířlivější přístup k zachovaným detailům a památkám na německy mluvící odsunuté obyvatele obce. Pro návštěvníky kostela proto mohou být nově předmětem nezaujatého zájmu jak zachovalé německé texty s rozpisem zádušních mší, nápisy v kostele, kovové a porcelánové jmenovky v lavicích kostela, ale i některé náhrobníky dochované v areálu kostela. Nemalý význam má v tomto směru i pamětní deska ve zdivu presbytáře, která připomíná oběti první světové války.

5.3 Architektonické hodnocení

Kostel se ze skupiny běžných jednolodních venkovských kostelů vymyká svým půdorysným řešením presbytáře na půdorysu trojlístku. V oblasti Jizerských hor, Frýdlantska, Liberecka a Hrádecka je z několika desítek kostelů oblasti snad jen kostel v Horním Vítkově koncipován na tvarově podobném půdorysu s laločnatě utvářeným presbytářem.

Toto ne zcela obvyklé tvarování přináší dynamický prvek do jinak jednoduchého tvaru

kostela. Také bohatě strukturovaná cibulovitá střecha věže navozuje pocit zdobnosti a prestiže, který může u kostela v obci, v současnosti nepoččetně obydlené, překvapit. Z hlediska vnitřního uspořádání a výbavy kostela se jedná o jednotný celek dokládající stav umělecké výzdoby a estetického názoru konce 19.století a začátku 20.století. Až na výjimku osazení obětního stolu před hlavní oltář v sedmdesátých letech 20. století, nejsou interiéry ani exteriery zasaženy modernizujícími úpravami.

5.4 Hodnocení z hlediska kvality dochovaných stavebních a konstrukčních prvků

Kostel trpí neduhy většiny historických staveb, jejichž společným jmenovatelem je vlhkost spodní stavby. Opadané a poškozené omítky, které jsou toho důkazem však nejsou závažnou závadou ve smyslu bezpečnosti stavby. Jedná se především o vadu vzhledu. Vlhkost má také vliv na vnitřní mikroklima a tím i na trvanlivost zejména mobiliáře kostela. Zděné konstrukce jsou v dobrém stavu, bez závažnějších statických poruch. Dřevěné konstrukce krovu hlavní střechy jsou ve většině dobře zachovaným dokladem o zručnosti a řemeslné i konstrukční schopnosti místních stavitelů v 18. století. Bohužel vlivem opakovaného zatékání nad presbytářem došlo k poškození klíčových částí nosné konstrukce v uložení nosných vazeb na zdivu. Z tohoto důvodu došlo k nežádoucímu průhybu a dotvarování souvisejících konstrukcí, včetně podvěšeného stropu. Stav krovu navzdory částečným opravám je v této části půdorysu hodnocen jako havarijní s nebezpečím možné destrukce části stropu. Ostatní konstrukční skupiny stavby nejsou v havarijním stavu, ale dlouhodobější neúdržbou se urychluje jejich degradace a snižuje jejich životnost.

5.5 Památkové hodnocení

Na základě výše uvedeného je zřejmé, že se jedná o památkově významný kostel, zejména pro své architektonické historické kvality dochování stavebních substancí a také pro jednotnost zachování interieru, včetně mobiliáře. Objekt nemá žádné rušivé modernizační stavební ani interierové úpravy. Kostel vytváří spolu s kaplí u vstupu a ohradní zdí klidovou oázu, ve které je možné v dobrém slova smyslu zakonzervovat některé tradiční funkce venkovských a maloměstských společenství.

6. Hodnotné detaily a jejich soubory

6.1 Tvar, půdorys a objemy stavebních konstrukcí, tvar střech

- všechny dochované hlavní konstrukce jsou nositeli tvaru a ukončeného vývoje památky, včetně zažité podoby.

6.2 Vnější povrchové úpravy, fasády

- Způsob členění stávajících vnějších omítek, jejich rozdělení na hladké a hrubé struktury.
- Podkladní vrstvy současných vnějších omítek lodí a věže, které nesou informaci o způsobu výzdoby vnějších omítek, před provedením současné úpravy. Rozsah zachování těchto vrstev je třeba určit dalším specializovaným průzkumem
- Kamenná i nápodobná omítková ostění oken ve věži, včetně parapetů
- Nadokenní profilované římsy.
- Zazděné pamětní desky ve fasádě

6.3 Okenní výplně, způsob zasklení

- Okna v hlavní lodi s čirým zasklením a bedněnými částmi spodních křídel, bez doplněných ochranných sítí
- Okna v presbytáři včetně figurativních vitráží do kovového rámu, bez doplněných vnějších ochranných sítí
- Všechna drobnější okna přístavků , jejich rámy, včetně zasklení do olova východního okna jižní předsíně
- Bedněné okenice zvonového patra , bez novodobých kotevních úhelníků
- Okrouhlé bedněné výplně oken ve věži včetně zasklených částí

6.4 Výplně dveřních otvorů

- Všechny vstupní dveře přízemí, včetně kování zámků a závěsů
- Vnitřní dveře přízemních částí kostela, včetně kování zámků a závěsů
- Vnitřní dveře meziprostorů ve věži, včetně zámků, kování a závěsů
-

6.5 Vnitřní povrchové úpravy

- Výmalba a štuková výzdoba stropu hlavní lodi
- Výmalba a tvarové řešení podhledu presbytáře i vítězného oblouku
- Vnitřní omítky hlavní lodi, presbytáře a přístavků, vyjma částí viditelně opakovaně opravovaných omítek v pásech při zemi. Rozlišení nutno provést bližším průzkumem.
- Části omítek ve vstupu z věže na půdu , s dochovaným rytím letopočtu a podpisu.
- Dochované omítky věže ze strany od půdy se zachovaným rytým kvádrováním na hranách věže a otiskem původního okna ve východní stěně věže.
- Obnažené vnitřní zdivo věže s otisky po kuláčové konstrukci lešení.

6.6 Dřevěné konstrukční tesařské a truhlářské práce a dílce

- Vestavěná konstrukce empory v hlavní lodi jako celek, včetně vnější barevné úpravy.
- Soubor vázaných konstrukcí krovu střechy lodi i krovu střechy věže, včetně dochovaných detailů tesařských spojů a tesařských značek.
- Dřevěná vřetenová schodiště obou věžních přístavků, včetně podest a zábradlí.
- Dřevěný podhled jižního schodišťového přístavku s vepsaným datem.
- Tvar, umístění a způsob konstrukce schodiště a podest ve věži.
- Bednění ochranné skříně věžních hodin, včetně kování a vlastní skříně

6.7 Podlahy

Veškeré cementové i kameninové dlažby přízemí, včetně doplňujících kamenných schodů, bez cementových dobetonávek.

- Dřevěné podlahy empor

6.8 Vnitřní technologická vybavení

- Ocelová zvonová stolice včetně zvonů
- Zbytky rozvodů od hodin, závaží a hodinové ciferníky

6.9 Vnitřní vybava

(Součástí průzkumu a hodnocení není veškerý inventář, ale jen vybavení pevně spjaté se stavební konstrukcí)

- Oltářní architektura hlavního oltáře i obou bočních oltářů, včetně sochařské výzdoby.

- Kazatelna
- Varhanní stroj včetně skříně
- Soubor chórových lavic, včetně povrchové úpravy
- Křtitelnice
- Soubor kostelních lavic včetně povrchové úpravy a dochovaných jmenných štítků.
- Soubor lavic na empoře včetně malovaného číslování
- Zděná oltářní mřížka
- Kasička a plechové nádoby na svícenou vodu připevněné v nikách vstupu na emporu
- Závěs se zvonkem vedle bočního vstupu

7. Závady objektu

7.1 Závady funkčnosti objektu

Do této kapitoly řadím veškeré stavebně technické poruchy kostela, které narušují užité vlastnosti stavby a jsou z hlediska stavební techniky a konstrukce odchylkou od normálního neporušeného stavu.

- 7.1.2 Střecha věže a ostatní plechové střechy přístavků – mají oslabený a nesouvislý ochranný nátěr plechové krytiny vlivem stáří a namáhání atmosferickými vlivy. Místní koroze falcovaného plechu střechy. Vrchní kříž věže je mírně vychýlen ze svého kotvení. V lucerně chybí kryt průletového otvoru.
- 7.1.3 Hlavní střecha – Její dožilá asbestocementová krytina místně zatéká, zejména při dlouhotrvajícím a hnaném dešti. Plechování střechy má poškozené nátěry a místně je poškozeno korozí. Žlaby a svody jsou deformované, nedostatečně funkční. Vnější odvod dešťových vod ze svodů v zemi je patrně narušený a část vody zatéká do podzákladí kostela.
- 7.1.4 Krov hlavní lodi – je deformován vlivem poklesu uhnílych částí nosných vazeb. Prkenná podlaha půdy pod hliněnou mazaninou je částečně poškozena hnilobou a požerem dřevokazného hmyzu.
- 7.1.5 Dřevěné schodiště ve věži – Opotřebením schodiště je na hranici bezpečné

použitelnosti při běžném provozu .

- 7.1.6 Strop nad hlavní lodí – Původně rovný podhled je zejména v presbytáři prohnutý v závislosti na průhybu dosedajícího krovu. Omítkové vrstvy stropu jsou popraskané a vrchní malovaná část je poškozená zatékáním v minulosti.
- 7.1.7 Svislé nosné konstrukce – Zdivo je namáháno těsně nad úrovní terénu vnikající vlhkostí a z toho pocházejícímu zasolování.
- 7.1.8 Výplně dveřních otvorů - Vstupní dveře vstupních otvorů v přízemí mají poškozené ochranné nátěry a místně narušené povrchy od vlhkosti a fyzických zásahů (pokusy o násilné otevření). Vnitřní jednoduché dveře na empoře a ve věži mají poruchy v závěsech a zamykacích mechanismech.
- 7.1.9 Výplně okenních otvorů – Kostelní dřevěná okna mají deformované dřevěné rámy a poruchy zasklení. Totéž platí o výplních oken ve věži. Zejména věžní okna mají poškozené kotevní prvky a poškozené výplně. Vitrážová okna v presbytáři mají závady v kotvení skel.
- 7.1.10 Dřevěné konstrukční prvky- Dřevěné empory trpí požerem červotoče. Kostelní lavice jsou místně napadeny červotočem, na emporách výrazně. V kontaktu s vlhkými stěnami jsou napádány hnilobou části lavic v přízemí a zejména dřevěná podesta pod nimi.
- 7.1.11 Povrchové úpravy a omítky – Vnější omítka má sníženou trvanlivost vlivem degradace pojiva vlivem namáhání atmosférickými vlivy. Vnitřní omítky jsou místně poškozeny vzlínající, zatékající a kondenzovanou vlhkostí. Ze stejného důvodu jsou poškozeny malby omítek.
- 7.1.12 Zařízení na zvonění – Zvonová stolice trpí korozi, nemá ochranný nátěr. Zvony a zvonové závěsy jsou neudržované.
- 7.1.13 Hodinový stroj a ciferníky – Hodinový stroj na věži není, rozvody k ciferníkům jsou nekompletní a poškozené.
- 7.1.14 Vnitřní vybavení – Varhany jsou bez pravidelné údržby. Oltáře a jejich výzdoba jsou místně deformované a rozeschlé vlivem dotvarování srážím a střídání vlhkosti v interieru kostela. Kazatelna nemá přístupové schůdky.
- 7.1.15 Elektroinstalace – Rozvody jsou vedeny nešetrným způsobem po dřevěných konstrukcích empory, novodobá osvětlovací tělesa a rozvodné desky a jističe na plastových panelech působí rušivě. Způsob vedení bleskosvodu opravňuje k obavám

před skutečnou funkčností. Jde však o vyhrazené zařízení a úřední ověření funkce musí provádět oprávněná osoba.

7.2 Narušení celkového výrazu

- Při pohledu zvenčí je vnímání stavu kostela ovlivněno dojmem zanedbanosti. Deformované nebo chybějící části okenních výplní, poškozené nátěry střech a místně opadané omítky i částí podstřešní římsy již působí nad rámec přijatelné omšelosti a stáří.
- Z hlediska působení v pohledu z interieru narušuje celkový výraz prostoru v hlavní lodi zejména poškozený povrch stropu. Druhým narušením výrazu jsou degradované malby na stěnách a nevzhledné opravy částí omítek s následnou přemalbou bez návaznosti na barevné řešení interieru. Dalším drobnějším narušením vzhledu interieru hlavní lodi považují pozůstatky poškozené staré kabeláže původní elektroinstalace. (Na rozdíl od původních žárovčkových instalací na oltářích a jinde, kde se již dají považovat za doklad historického technického vybavení.) Za narušení vzhledu považují také nahodilé umístění částí drobného (a již nepoužívaného nebo nepotřebného) mobiliáře v prostorách kostela, místo jejich umístění v depozitu.

7.3. Narušení zvláště hodnotného detailu nebo součásti památky a narušení vztahových hodnot

Vzhledem k povaze a skladbě objektu jsem na základě stavu současného bádání nerozeznal a nestanovil zvláště hodnotný umělecký, historický nebo historicko řemeslný detail, který bych uvedl jako narušený a hodný zvláštní pozornosti.

7.4 Narušení dispozice a komunikačních schémat

Kostel má zachovanou dispozici.

Historicky určená a v minulosti uplatňovaná komunikační schémata jsou provizorně a dočasně upravena. Jedná se zejména o trvalé zabezení vstupních dveří severního věžního přístavku, které bylo provedeno v rámci z odolnění kostela proti vloupání. Dále je to zabarikádování (postavením těžké skříně do dveřní niky) vstupu jižního božního přístavku lodě, které je motivováno stejným účelem.

8. Náměty a doporučení dalšího postupu

Následující stať odráží názory zpracovatele SHP na základě dosaženého poznání při průzkumu. Navržená doporučení nenahrazují potřebná odborná vyjádření místně příslušných památkových orgánů dle aktuálně platného zákona o památkové péči.

8.1 Náměty k prohloubení a upřesnění dosaženého poznání

- Na části ploch vnější fasády se pod opadanou vrchní omítkou na několika místech spontánně objevila spodní zachovaná vrstva starší omítky s barevným kvádrováním. Podrobnějším průzkumem rozsahu a skladby této starší barevné úpravy by se možná dalo určit její stáří a tím i doplnit informace o přesnějším charakteru přestavby kostela počátkem 18. století, popřípadě o podobě kostela před zmíněnou poslední přestavbou.
- Vzhledem k novému předpokladu, že obvodové zdivo hlavní lodě s věží mohou být pozdně středověkého stáří, by bylo přínosné provést při vhodné příležitosti restaurátorský průzkum skladby vnitřních omítek v lodi za účelem zjištění možných pozůstatků tehdejší výzdoby stěn kostela.

8.2 Náměty k další péči o objekt

8.2.1 Základní informace - Při další péči o objekt by mohl být vodítkem ke zvolení postupu seznam závad uvedený výše v kapitole 7.

Pořadí odstraňování závad podle stupně aktuální závažnosti a časové, popřípadě technologické souvislosti oprav objektu však nejsou součástí tohoto předkládaného průzkumu.

8.2.2 Informace k formálnímu postupu při opravách - Jako předloha k provedení oprav a úprav v režimu památky musí sloužit k tomu vypracovaná technická dokumentace v přiměřené podrobnosti zpracování. Ta musí být předložena orgánům památkové péče k samostatnému získání stanoviska, popřípadě podmínek oprav a údržby. Pokud by rozsah plánovaných prací svým charakterem již zasahoval do vzhledu nebo nosných konstrukcí kostela, popřípadě měnil požární vlastnosti stavby, musí být takový záměr předmětem stavebního řízení. Vlastní postup schvalování a rozsah k tomu potřebné dokumentace upřesňují prováděcí vyhlášky stavebního zákona.

8.2.3 Náměty na okruhy oprav z hlediska aktuálně vyhodnocené závažnosti poruch
Charakter a množství závad svědčí o bezprostředním ohrožení vlastní fyzické podstaty některých částí kostela.

- Nejprve doporučuji řešit nejvážnější závadu. Tou je havarijní stav konstrukce krovu, střechy a souvisejících konstrukcí.
- Po stabilizaci střešního pláště doporučuji řešit opravy a údržbu okenních výplní a to jak ve věži, tak i v hlavní lodi a ostatních prostorách kostela. S tím souvisejí také opravy vstupních dveří, jejichž synonymem by měla být prodloužení trvanlivosti a z odolnění proti fyzickému napadení.
- Jako třetí důležitý okruh oprav k řešení jsou vlhkostní závady ve zdivu a vnitřní vlhkost interieru. Téma by mělo být řešeno komplexně, včetně vnějšího odvodnění.
- Dalším okruhem jsou opravy fasád a udržovací nátěry střech i klempířských prvků.
- Poslední etapou by měly být úpravy interieru a technického vybavení kostela.

9. Závěr

Objekt kostela i přes svůj špatný technický stav zůstává důležitou součástí jádra obce a je nenahraditelným svědkem historického vývoje lokality.

Literatura a prameny:

Anděl, Karpaš, R. a kol.: Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje , Liberec 2002.

Metzger , O .: Zvony na Frýdlantsku , Frýdlant, Dočekal 2012

Peřina, I. : Záměna rolí, odborná stat' , Zkoumání historických staveb, Praha 2011 .